

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

КАФЕДРА ПОЛІТИЧНИХ НАУК І ПРАВА
ЦЕНТР СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ «POLITICUS»

ІХ ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО - ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ТА
ШЛЯХИ МОБІЛІЗАЦІЇ РЕСУРСІВ»

30 квітня 2025 року

Одеса

УДК 321(477)(063)

С91

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(№ 17 від 26 червня 2025 року)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Музиченко Г. В. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Наумкіна С. М. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Гедікова Н. П. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Долженков О. Ф. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Каменчук Т.О. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Проноза І.І. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів : матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса 30 квітня 2025 року. Одеса ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», центр соціально-політичних досліджень «POLITICUS», 2025. 253с.

УДК 321(477)(063)

С91

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2025

© Центр соціально-політичних досліджень «POLITICUS», 2025

27. **Малюта В. В., Швець С. Л. PR-СТРАТЕГІЇ ЯК ЗАСОБИ ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬНУ ДУМКУ** 136
28. **Мужеляк Ю. МОВНІ ЗАСОБИ МАНПУЛЯЦІЇ У ПУБЛІЧНОМ ДИСКУРСІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ** 139
29. **Наумкіна С. М. МОДЕЛЬ «ВІЙСЬКОВОЇ ЕКОНОМІКИ» ТА ЇЇ ТРАНСФОРМАЦІЯ У «ЕКОНОМІКУ ВІДНОВЛЕННЯ ТА БЕЗПЕКИ** 142
30. **Наумкіна С. М., Долгов М. О. ДЕСТРУКТИВНІ ТА КОНСТРУКТИВНІ ВИМІРИ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У ПОЛІТИЦІ** 149
31. **Наумкіна С. М., Левінець М. Ю. РОЛЬ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ** 155
32. **Наумкіна С. М., Попазогло А. С. ВІДБУДОВА УКРАЇНИ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА ФІНАНСОВИ ПЕРСПЕКТИВИ** 160
33. **Петраков М. О. МЕМОРІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ: СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПАМ'ЯТІ ДЛЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ** 165
34. **Полуяктова О. В. ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ** 171
35. **Присяжний А. М. Проноза І. І. ПОЛІТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У МЕХАНІЗМАХ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ** 173
36. **Приходько С. М. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ: МОЖЛИВОСТІ, РИЗИКИ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД** 177
37. **Проноза І. І., Скоробогатов А. В. СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНТРОПРОПАГАНДИ ТА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ** 182
38. **Ростецька С. І. КОМПОНЕНТИ І МАРКЕРИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ** 187
39. **Руцький С. В. КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПЕРЕВАГИ ЯК ОСНОВИ МЕРЕЖЕВОЇ ВІЙНИ ЮРИДИЧНИЙ АНТРОПОЦЕНТРИЗМ ЯК ФІЛОСОФІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА** 191
40. **Скриль С. А. ЮРИДИЧНИЙ АНТРОПОЦЕНТРИЗМ ЯК ФІЛОСОФІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА** 197

ДЕСТРУКТИВНІ ТА КОНСТРУКТИВНІ ВИМІРИ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У ПОЛІТИЦІ

*Наумкіна Світлана Михайловна,
д. політ. н., професор,
завідувач кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

м. Одеса

*Долгов Микита Олексійович
студент 1 курсу, спеціальність «Політологія»
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

м. Одеса

Сучасний світ характеризується перманентною динамікою та зростаючою турбулентністю, що неминуче призводить до виникнення різноманітних кризових явищ у всіх сферах суспільного життя, зокрема й у політиці. Політичні кризи, незалежно від їхньої природи та масштабу – від урядових і парламентських до системних криз легітимності чи міжнародних конфліктів – стають невід’ємною частиною політичного процесу. Актуальність даної теми зумовлена необхідністю глибокого осмислення не лише руйнівних наслідків політичних криз, але й їхнього потенційного конструктивного впливу на суспільно-політичні системи. Розуміння цієї діалектики є ключовим для розробки ефективних стратегій кризового менеджменту та забезпечення сталого розвитку.

Метою доповіді є комплексний аналіз деструктивних та конструктивних вимірів кризових явищ у сучасній політиці. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: розкрити сутність та основні підходи до типологізації політичних криз; проаналізувати ключові деструктивні наслідки політичних криз для державних інститутів, суспільства та політичної стабільності; дослідити конструктивний

потенціал політичних криз як каталізаторів суспільних трансформацій, інституційних реформ та оновлення політичних еліт; обґрунтувати важливість збалансованого підходу до управління кризовими ситуаціями.

Доповідь базується на аналізі актуальних наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних дослідників за останні п'ять років.

Політична криза, у загальному розумінні, визначається як гостре порушення функціонування політичної системи або її окремих елементів, що ставить під загрозу її стабільність, ефективність та легітимність. Як зазначає О. В. Ковальов, криза є «переломним моментом у розвитку політичної системи, коли старі механізми регулювання вже не працюють, а нові ще не сформовані або не є ефективними» [1, с. 45]. Існує чимало підходів до типологізації політичних криз. Їх можна класифікувати за рівнем (місцеві, національні, міжнародні), за сферою прояву (урядові, парламентські, конституційні, кризи легітимності, кризи участі, зовнішньополітичні кризи), за причинами виникнення (ендогенні та екзогенні) та за характером перебігу (латентні, гострі, затяжні) [2, с. 78-80].

Концептуалізація деструктивних та конструктивних вимірів політичних криз дозволяє розглядати їх не лише як загрозу, але і як «вікно можливостей». Деструктивний вимір проявляється у розпаді усталеного політичного порядку, ерозії державних інститутів, зростанні соціальної напруженості, політичній поляризації, спалахах насильства, втраті керованості та зниженні рівня суспільної довіри. Натомість конструктивний вимір пов'язаний з тим, що криза, висвітлюючи глибинні проблеми та суперечності, може стимулювати пошук нових рішень, активізувати суспільство, сприяти оновленню політичних еліт, модернізації інститутів та виробленню більш адаптивних стратегій розвитку. Цей дуалістичний підхід до аналізу криз підкреслюється у працях, присвячених політичній трансформації та резильєнтності.

Деструктивні наслідки політичних криз є багатограними та можуть мати довгостроковий вплив на розвиток держави і суспільства. Одним із

найочевидніших проявів є інституційна ерозія та дисфункціональність. В умовах кризи державні інститути часто втрачають свою спроможність ефективно виконувати покладені на них функції. Це може виявлятися у паралічі законодавчої влади, неефективності виконавчих органів, зростанні корупції та падінні рівня правопорядку. Як свідчать дослідження останніх років, тривалі політичні кризи в деяких країнах призвели до значного ослаблення державних інституцій, що ускладнює реалізацію будь-яких реформ [3, с. 112-115].

Іншим небезпечним деструктивним наслідком є поглиблення поляризації суспільства та ескалація конфліктів. Кризові періоди часто супроводжуються загостренням ідеологічних розбіжностей, зростанням популізму та екстремізму, мобілізацією на основі вузькогрупових інтересів. Це може призводити до розколу суспільства на ворогуючі табори, посилення мови ворожнечі та, у крайніх випадках, до політичного насильства та громадянських конфліктів. Сучасні інформаційні технології та соціальні медіа, як зазначається у низці публікацій, можуть посилювати ці тенденції, сприяючи швидкому поширенню дезінформації та маніпулятивних наративів.

Критично важливим деструктивним наслідком є втрата легітимності влади та суспільної довіри. Коли політична система нездатна ефективно реагувати на виклики та задовольняти суспільні очікування, відбувається ерозія довіри до політичних інститутів та конкретних акторів. Це, у свою чергу, підриває основи легітимності влади, ускладнює процес прийняття та реалізації політичних рішень, може провокувати масові протести та соціальну дестабілізацію. Дослідження рівня довіри в країнах, що переживають затяжні кризи, фіксують стійке зниження цього показника.

Не можна оминати увагою і негативні соціально-економічні наслідки політичних криз. Політична нестабільність відлякує інвесторів, призводить до скорочення економічної активності, зростання безробіття, інфляції та погіршення загального рівня життя населення. Бюджетні обмеження,

викликані кризою, часто змушують уряди скорочувати соціальні програми, що ще більше посилює соціальну напруженість.

Незважаючи на очевидні деструктивні аспекти, політичні кризи можуть нести в собі й значний конструктивний потенціал, виступаючи своєрідним поштовхом до позитивних змін та суспільних трансформацій. Як зазначає С. А. Мельник (2021), «криза, оголюючи проблеми, створює унікальні умови для їхнього вирішення, які були б неможливі в стабільний період» [4, с. 92].

Одним із ключових конструктивних вимірів є те, що криза може виступати каталізатором інституційних реформ та інновацій. Коли існуюча політична система демонструє свою неспроможність адекватно реагувати на виклики, виникає суспільний запит на глибокі зміни. Це може стосуватися реформування виборчого законодавства, конституційних змін, модернізації системи державного управління, впровадження нових механізмів стримувань і противаг. Кризові ситуації часто змушують політичні еліти йти на ті кроки, на які вони б не наважилися за звичайних обставин.

Кризи також можуть сприяти оновленню політичних еліт та мобілізації громадянського суспільства. Нерідко саме в кризові періоди на політичну арену виходять нові лідери, здатні запропонувати альтернативне бачення майбутнього та заручитися підтримкою громадян. Водночас, кризи активізують громадянське суспільство, яке починає відігравати більш значущу роль у політичному житті, виступаючи джерелом інноваційних ідей, здійснюючи громадський контроль за діями влади та беручи участь у виробленні антикризових стратегій. Досвід багатьох країн, зокрема України після 2014 та особливо після 2022 року, демонструє значне посилення ролі громадянського суспільства в умовах глибоких криз.

Важливим конструктивним аспектом може бути переосмислення суспільних цінностей та зміцнення національної ідентичності. Глибокі

кризи, особливо ті, що пов'язані із зовнішніми загрозами або фундаментальними внутрішніми конфліктами, змушують суспільство переглядати свої базові ціннісні орієнтири, шукати нові основи для консолідації. Це може призвести до зміцнення національної єдності, формування більш чіткого бачення національних інтересів та спільного майбутнього. Такі процеси можуть суттєво вплинути на формування більш зрілої та стійкої національної ідентичності.

Нарешті, успішне подолання кризи може сприяти зміцненню адаптивності та резильєнтності політичної системи. Кожен досвід виходу з кризи, якщо він супроводжується аналізом помилок та впровадженням відповідних змін, робить політичну систему більш гнучкою, здатною ефективніше реагувати на майбутні виклики та шоки. Формуються нові механізми кризового управління, підвищується інституційна спроможність, що є запорукою довгострокової стабільності.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про діалектичну природу кризових явищ у політиці. Вони неминуче несуть у собі значні деструктивні загрози, такі як інституційна ерозія, соціальна поляризація, втрата легітимності влади та негативні соціально-економічні наслідки. Однак, водночас, кризи містять і конструктивний потенціал, виступаючи каталізатором для необхідних реформ, оновлення еліт, мобілізації громадянського суспільства, переосмислення цінностей та зміцнення загальної резильєнтності політичної системи.

Ключовим завданням для політичних акторів та суспільства в цілому є не уникнення криз як таких (що часто є неможливим), а мінімізація їхніх деструктивних проявів та максимальне використання конструктивних можливостей, які вони відкривають. Це вимагає розробки та впровадження ефективних стратегій кризового менеджменту, що базуються на глибокому розумінні динаміки кризових процесів, здатності до швидкого реагування, відкритості до діалогу та готовності до глибоких трансформацій.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у поглибленому вивченні специфіки прояву деструктивних та конструктивних вимірів криз у різних типах політичних режимів, аналізі ролі зовнішніх факторів у динаміці політичних криз, а також у розробці практичних моделей антикризового управління, адаптованих до умов сучасного глобалізованого світу.

Список використаних джерел:

1. Ковальов О. В. Політична криза як фаза трансформації політичної системи. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Політологія.* 2022. № 2 (53). С. 42–51.
2. Політичні кризи: теорія та практика аналізу : колективна монографія / за ред. І. С. Добронравової. Київ : Видавництво «Політехніка», 2023. 280 с.
3. Петренко І. М. Вплив перманентних політичних криз на ефективність державних інститутів в країнах перехідної демократії. *Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики.* 2023. Вип. 18. С. 109–120.
4. Мельник С. А. Кризові явища як детермінанта політичного розвитку: діалектика деструкції та конструкції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія.* 2021. Вип. 2 (50). С. 90–95.